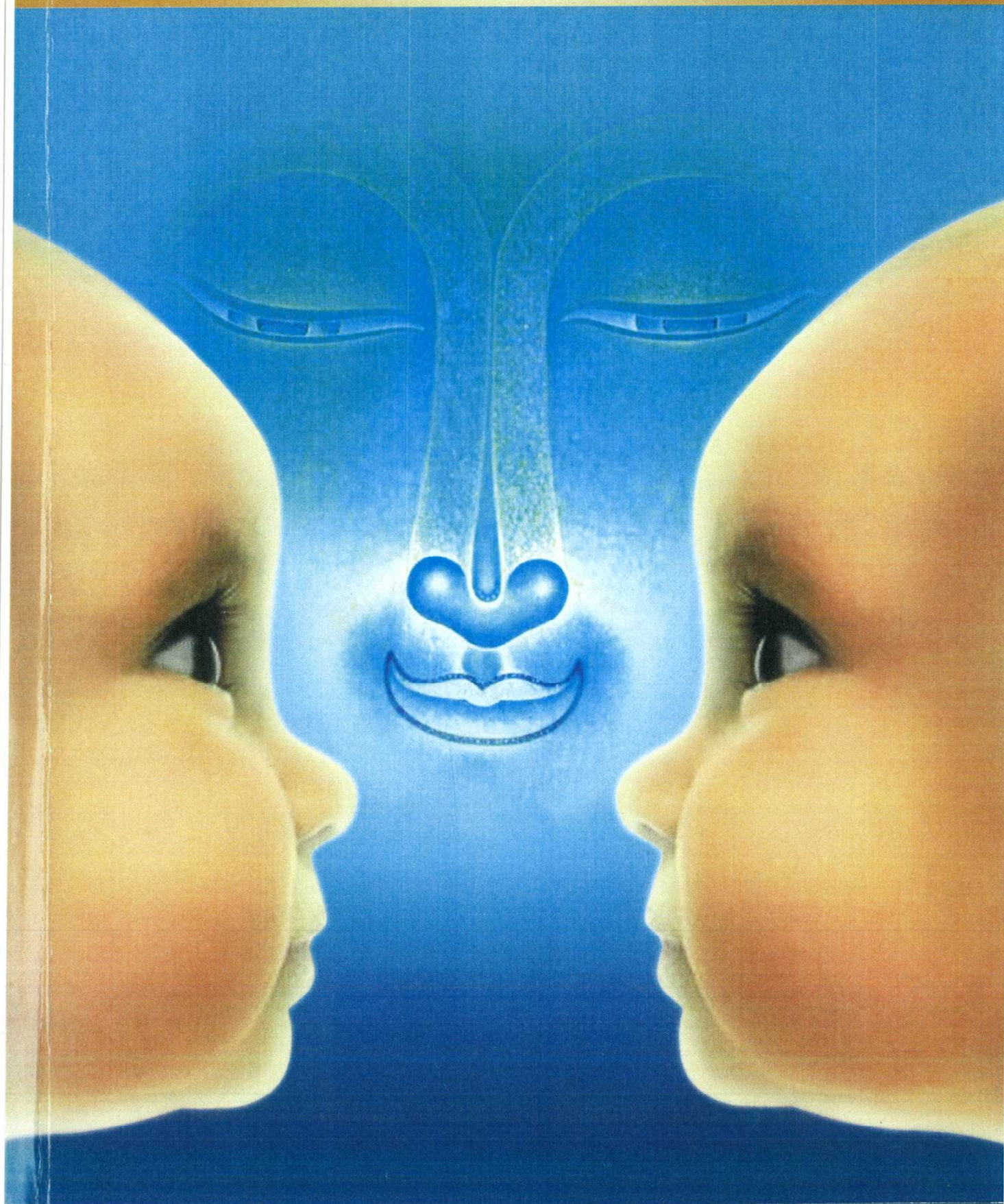

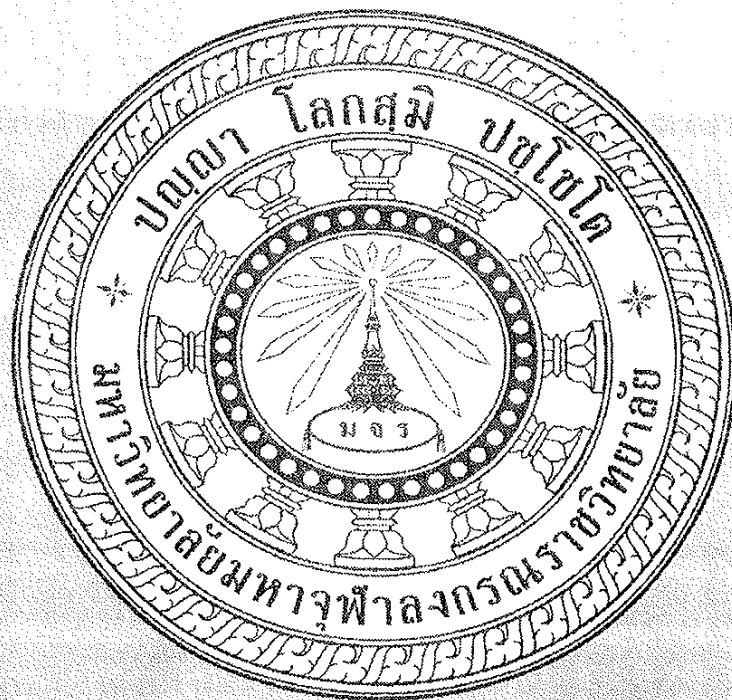
วารสาร บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

ISSN 1905-1603 ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์

ISSN 1905-1603 ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทรศัพท์ : ๐-๒๒๒๒-๐๖๔๐, โทรสาร : ๐-๒๒๒๒-๐๖๔๐
<http://gds.mcu.ac.th>, e-mail: grads@mcu.ac.th

สารจากอธิการบดี

ภารกิจหลักของการศึกษาคือสร้างปัญญา ไม่ว่าจะเรียนอะไรต้องรู้จริงให้ถึงแก่นแท้ของเรื่องนั้นๆ ความรู้แบบนี้เรียกว่าญาณทัศนะ หรือรู้ตามที่เป็นจริง ในพระพุทธศาสนาสอนว่าการศึกษานั้นพัฒนาปัญญายิ่งกว่าเรื่องอื่นใด ปัญญาเป็นคุณธรรมสำคัญที่สุด เหมือนพระจันทร์เด่นที่สุดในหมู่ดาว จะพัฒนาปัญญาอย่างถูกต้องตามลำดับขั้น ต้องเริ่มจากพื้นฐานคือมีศีลและมีสมาธิ จึงจะครบองค์พัฒนาในระบบไตรสิกขา ที่เน้นให้มีศีล สร้างสมาธิแล้วนำไปสู่ปัญญา

ธรรมชาติต่างๆ นั้นเราสามารถเรียนรู้ได้หลายมิติ ถ้าปรารถนาจะมีชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ เราก็ต้องขยายขอบฟ้าแห่งการเรียนรู้เรื่อยไป นั่นหมายถึงว่าศึกษาไปตลอดชีวิตภายในมหาวิทยาลัยยาววาหนาคืบแห่งนี้นั่นเอง การศึกษาตามแบบแผนเป็นแค่จุดเตรียมผู้เรียนเพื่อให้พร้อมจะก้าวไปเผชิญกับเหตุการณ์อื่นๆ ในวันหน้าด้วยตนเอง ชีวิตมีคุณค่าถ้าหมั่นตรวจสอบพิจารณา

“วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์” ฉบับนี้ ถือเป็นเวทีทางวิชาการที่เปิดโอกาสให้คณาจารย์ นิสิต และผู้สนใจทั่วไป ได้เข้ามาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน จึงขออนุโมทนาในความเพียรพยายามของบัณฑิตวิทยาลัยและคณะกรรมการจัดทำวารสารทุกท่านที่จัดให้มีวารสารฉบับนี้ขึ้นมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญาสืบต่อไป

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสาร “**บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**” ฉบับนี้เราได้รับเกียรติอย่างยิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการหลายท่านที่กรุณาส่งบทความมาลงตีพิมพ์ บางบทความเป็นปัญหาข้อถกเถียงทางปรัชญาที่ลึกซึ้ง อาจจะเป็นเรื่องที่หนักสำหรับผู้อ่านไม่มีพื้นฐานความรู้ทางวิชาการด้านนั้นๆ มาก่อน ดังนั้น ในเบื้องต้นนี้ผู้เขียนขอเล่าถึงภูมิหลังการถกเถียงทางวิชาการในบางบทความดังนี้

บทความแรกคือ “**ทำไมข้าพเจ้าจึงไม่เป็นชาวคริสต์**” เป็นผลงานของนักปรัชญาเรื่องนามแห่งคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ชื่อว่า **เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์** แปลและเรียบเรียงโดยพระเดชพระคุณ **พระธรรมโกศาจารย์** (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รัสเซลล์ได้ชื่อว่าเป็นนักปรัชญาที่มีความกล้าหาญในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและการเมืองด้วยถ้อยคำที่รุนแรงและตรงไปตรงมา เคยถูกจับขังคุก และถูกปลดจากตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ ผลงานของรัสเซลล์ที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างมากคือปาฐกถาเรื่อง “**ทำไมข้าพเจ้าจึงไม่เป็นชาวคริสต์**” (Why I am not a Christian) ในงานเรื่องนี้ รัสเซลล์ต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่า ถ้าความเชื่อของศาสนาคริสต์ (โดยเฉพาะเรื่องความมีอยู่ของพระเจ้า) ตั้งอยู่บนฐานของการใช้เหตุผล (Arguments) ที่ยึดถือสืบๆ กันมาตั้งแต่ยุคกลางของยุโรป โดยเฉพาะเหตุผลของ **เซนต์โทมัส อไควนัส** ที่ได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาชาวกรีกนามว่า **อาริสโตเติล** เขาก็สมควรประกาศลาออกจากการเป็นชาวคริสต์ เพราะเหตุผลที่ยึดถือกันอยู่นั้น เขาสามารถพิสูจน์ให้เห็นความไม่สมเหตุสมผลได้เกือบทุกประเด็น

อาริสโตเติลตั้งข้อสงสัยว่าการเคลื่อนที่ (motion) ของสรรพสิ่งในจักรวาลเกิดขึ้นได้อย่างไร เช่น การโคจรของดวงดาว เป็นต้น แน่หนอนว่าอยู่ดีๆ สิ่งทั้งหลายจะเคลื่อนที่เองไม่ได้จะต้องมีบางสิ่งบางอย่างเป็นสาเหตุทำให้มันเคลื่อน สาเหตุดังกล่าวนี้เมื่อเราสืบสาวไล่เลียงไปเรื่อยๆ ในท้ายที่สุดก็จะพบตัวขับเคลื่อนอันแรกที่ไม่ถูกขับเคลื่อนจากสิ่งอื่น ต่อมาในช่วงปลายยุคกลางของยุโรป อไควนัส (ต่อไปจะเรียกสั้นๆ ว่า อไควนัส) ได้นำเอาวิธีการของอาริสโตเติลไปสร้างเป็นหลักการพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าที่รู้จักในนาม “**เบญจวิธี**” (Five Ways)

ดังนี้ (๑) **เรื่องการเคลื่อนที่ (Motion)** : อไควนัสชี้ให้เห็นว่า ไม่มีสิ่งใดเคลื่อนที่ได้ด้วยตัวของมันเอง สรรพสิ่งในจักรวาลจะต้องมีผู้ขับเคลื่อนและผู้ขับเคลื่อนคนแรกจะต้องเป็น “ผู้เคลื่อนที่ไม่ถูกเคลื่อนจากสิ่งอื่น” (Unmoved Mover) นั่นคือพระเจ้า (๒) **เรื่องสาเหตุแห่งความมีอยู่ของสรรพสิ่ง (Causation of Existence)**: สรรพสิ่งไม่สามารถเกิดขึ้นลอยๆ และไม่ได้ถูกสร้างขึ้นจากตัวของมันเอง จะต้องมียุ่ก่อนหน้าซึ่งเป็นสาเหตุหรือเป็นตัวสร้างมันขึ้นมา โดยสิ่งที่มีอยู่ก่อนเมื่อเราสืบสาวไล่เลียงไปโดยลำดับ ในที่สุดก็จะพบสิ่งสุดท้ายอันเป็นปฐมเหตุแห่งการเกิดขึ้นของสรรพสิ่งเรียกว่า “ปฐมเหตุที่ไม่มีสิ่งใดเป็นสาเหตุ”(Uncaused First Cause) นั่นคือพระเจ้า (๓) **เรื่องสิ่งพึงพากับสิ่งจำเป็น (Contingent and Necessary Objects)**: สรรพสิ่งในจักรวาลมี ๒ ประเภท คือ “สิ่งพึงพา” กับ “สิ่งจำเป็น” สิ่งพึงพา คือสิ่งที่ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง ต้องมีสิ่งอื่นรองรับหรือค้ำประกันจึงจะดำรงอยู่ได้ สิ่งจำเป็นคือสิ่งที่เป็นต้องมียู่เพื่อรองรับการดำรงอยู่ของสิ่งอื่นๆ ถ้าสิ่งจำเป็นไม่มี สิ่งอื่นๆ ก็มิได้เช่นเดียวกัน สิ่งจำเป็นที่ว่านี้ก็คือพระเจ้านั่นเอง (๔) **เรื่องมาตรฐานสากล (Degrees and Perfection)**: การวัดคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ เราจะไม่สามารถทำได้เลยถ้าไม่มีอะไรเป็นมาตรฐานกลางสำหรับชี้วัด เช่นเราบอกว่านาย ก. เป็นคนดีกว่านาย ข. การวัดความดีของบุคคลถ้าเอาความรู้สึกของแต่ละคนเป็นตัวตัดสินจะหาข้อยุติไม่ได้ เพราะความดีตามความรู้สึกของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ดังนั้น เพื่อให้การวัดคุณสมบัติด้านความดีเป็นไปได้ (รวมทั้งคุณสมบัติด้านอื่นๆ) จะต้องมียุ่แห่งความดีสากลหรือสมบูรณ์เป็นเครื่องมือวัดมาตรฐานสากล ดังกล่าวนี้ก็คือ คุณสมบัติของพระเจ้านั่นเอง และ (๕) **เรื่องผู้ออกแบบที่ชาญฉลาด (Intelligent Designer)**: สรรพสิ่งในจักรวาลดำเนินไปอย่างมีระเบียบสม่ำเสมอเช่นการโคจรของดวงดาว การผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนของฤดูกาล การผลิตดอกออกผลตามฤดูกาลของพืช เป็นต้น แสดงว่าสรรพสิ่งจะต้องถูกกำกับให้เป็นไปอย่างนั้นด้วยสิ่งที่เราเรียกว่า “กฎธรรมชาติ” และกฎธรรมชาติดังกล่าวนี้ จะต้องถูกจัดวางขึ้นโดยผู้ออกแบบที่ชาญฉลาดนั่นคือพระเจ้า หลักการพิสูจน์ทั้ง ๕ ประการ ที่ผู้เขียนยกมานี้คือประเด็นหลักๆ ที่รัสเซลล์ยกขึ้นมาโต้แย้งในบทความเรื่อง “ทำไมข้าพเจ้าจึงไม่เป็นชาวคริสต์” สำหรับเหตุผลโต้แย้งของรัสเซลล์จะเป็นอย่างไรนั้นขอไม่ยกมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีปรากฏอยู่แล้วในเนื้อหาบทความที่จะได้อ่านต่อไป

บทความต่อมาคือ “มายากับความเป็นจริงของโลกในคัมภีร์อุปนิษัต” เขียนโดยอาจารย์ ดร. **วัชร งามจิตรเจริญ** ประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันมากในแวดวงผู้ศึกษาปรัชญาฮินดูคือคำว่า “มายา” ในคัมภีร์อุปนิษัตมีความหมายว่าอย่างไร คำนี้มีการพูดถึงกันมากในพระพุทธศาสนาเถรวาท (โดยเฉพาะนิกายโยคอาจารย์) และดูเหมือนชาวพุทธเถรวาทจะไม่มีข้อสงสัยในความหมายของคำนี้ เวลาที่ชาวพุทธเถรวาทอธิบายถึงความ เป็นมายาของโลกอุปมาที่พวกเขา มักจะยกขึ้นมาเทียบเคียงเช่นเรื่องความฝันและการเห็นเชือกในที่มืดแล้วคิดว่าเป็นงู เป็นต้น ภาพที่เราคิดสร้างขึ้นอย่างผิดๆ ก็ดี ภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในความฝันก็ดี ไม่ต่างอะไรเลยกับความ เป็นมายาของโลกแห่งปรากฏการณ์ (Appearances) โดยนัยนี้คำว่า “มายา” ในทัศนะของชาวพุทธเถรวาทจึงมีความหมายเท่ากับมายาภาพหรือภาพลวงตา (illusion) ที่ไม่มีอยู่จริง ต่อมาท่าน **สังกรจารย์** ปราชญ์ฮินดูแห่งสำนัก **ไทวตะ เวทานตะ** ได้อธิบายความหมายของคำว่ามายาแทบจะไม่มีอะไรแตกต่างจากชาวพุทธเถรวาท แม้แต่อุปมาที่ยกขึ้นมาเทียบเคียงก็ใช้อย่างเดียวกัน ท่านสังกรจารย์มองว่าความจริงมีเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือ **พรหมัน** ส่วนโลกแห่งปรากฏการณ์ทั้งหมดเป็นเพียงภาพลวงตา(มายา)ที่ไม่มีอยู่จริง กลุ่มนักวิชาการที่วิจารณ์ทัศนะของท่านสังกรจารย์ดูเหมือนจะมี ๒ กลุ่มหลักๆ คือ (๑) กลุ่มที่มองว่าท่านสังกรจารย์ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาเถรวาทจนถึงขนาดละทิ้งความหมายของคำว่ามายาแบบเดิมในคัมภีร์อุปนิษัตแล้วหันมายึดเอาความหมายตามแบบพระพุทธศาสนาแทน บางคนตั้งฉายาให้ท่านว่า “ชาวพุทธแอบแฝง” (Crypto-Buddhist) ความหมายเดิมของคำว่ามายาในทัศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ก็คือ “ศักดิ์” หรือ “อำนาจ” (Power) ในการสร้างโลกของพรหมัน ไม่ใช่โลกแห่งมายาภาพอย่างที่ท่านสังกรจารย์อธิบาย (๒) กลุ่มที่มองว่าท่านสังกรจารย์ได้รักษาความหมายของมายาไว้เหมือนเดิมตามที่ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัตทุกอย่าง กล่าวคือในคัมภีร์อุปนิษัตก็ได้ใช้คำว่ามายาในความหมายของภาพลวงตา (illusion) อย่างแบบเดียวกับที่ท่านสังกรจารย์พยายามอธิบาย จากการศึกษาคำว่ามายาที่ปรากฏในคัมภีร์อุปนิษัตยุคต่างๆ ดูเหมือนว่า อาจารย์วัชรจะมีความเห็นสอดคล้องกับทัศนะของนักวิชาการกลุ่มแรก อาจารย์มองว่าคัมภีร์อุปนิษัตยุคต่างๆ ค่อนข้างจะให้ความหมายของคำว่ามายาในทิศทางเดียวกัน คือหมายถึงอำนาจ(ศักดิ์) ในการสร้างโลกของ

พรหมันเป็นหลัก อุปนิษัที่ไม่ได้มองว่าโลกแห่งปรากฏการณ์เป็นภาพลวงตาที่ไม่มีอยู่จริง เพียงแต่เป็นความจริง ในระดับที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับความจริงสูงสุดของพรหมัน หรืออาจจะเรียกว่าความจริงแบบสัมพัทธ์ก็ได้ (relative reality) เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือทางวิชาการด้านปรัชญาฮินดูในต่างประเทศที่ออกมารุ่นใหม่ๆ ส่วนมากจะตีความคำว่ามายาในแนวทางเดียวกับที่อาจารย์วัชรนะนำเสนอไว้ในบทความเรื่องนี้

สำหรับประเด็นปัญหาอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น ประเด็นปัญหาที่ว่า การโคลนมนุษย์ในมุมมองของพุทธจริยธรรมสามารถทำได้หรือไม่ มีกรณีการโคลนใดบ้างหรือไม่ที่พุทธจริยธรรมน่าจะเปิดทางให้ทำได้ และมีกรณีใดบ้างที่ถือว่าผิดหลักพุทธจริยธรรม ปัญหาเหล่านี้ผู้อ่านสามารถหาคำตอบได้จากบทความของอาจารย์ ดร. **สมภาร พรหมทา** เรื่อง “การโคลนมนุษย์ในทัศนะ ของพระพุทธานุศาสน์” นอกจากนี้ ยังมีบทความที่น่าสนใจเรื่องอื่นๆ คือ “**Heaven and Hell in Buddhism**” โดยศาสตราจารย์พิเศษ **จำนงค์ ทองประเสริฐ** บทความเรื่อง “**พระสงฆ์กับการศึกษาการเมืองการปกครอง**” โดยอาจารย์ ดร. **สุรพล สุธะพรหม** และบทความเรื่อง “**ติช นัท ฮันห์ : ว่าด้วยพหุนิยมทางศาสนา**” โดยคุณ **หิมพรรณ รักแต่غام**

ในท้ายที่สุด ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกๆ ท่านที่กรุณาส่งบทความมาลงพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ฉบับนี้ เราได้แต่หวังว่า แง่คิดหรือมุมมองในบทความของแต่ละท่านจะเป็นส่วนหนึ่งของการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศแห่งการถกเถียงทางวิชาการ อันจะนำมาซึ่งการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในด้านพระพุทธานุศาสน์และปรัชญาสืบต่อไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

สารจากอธิการบดี	ก
บทบรรณานุกรม	ข
บทความทางวิชาการ	
ทำไมข้าพเจ้าจึงไม่เป็นชาวคริสต์	๑
พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร.	
การโคลนมนุษย์ในทัศนะของพระพุทธศาสนา	๒๐
รศ.ดร. สมภาร พรหมทา	
มายาและความเป็นจริงของโลกในคัมภีร์อุปนิษัท	๙๔
ผศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ	
Heaven and Hell in Buddhism	๑๑๕
<i>Hon. Prof. Chamnong Tongprasert</i>	
พระสงฆ์กับการศึกษาการเมืองการปกครอง	๑๒๑
ดร. สุรพล สุยะพรหม	
สารนิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต	
ดิช นัท ฮันห์ : ว่าด้วยพหุนิยมทางศาสนา	๑๓๕
หิมพรรณ รักแตงาม	
บทคัดย่อวิทยานิพนธ์	๑๙๙
Abstracts	๒๑๑

พระสงฆ์กับการศึกษาการเมืองการปกครอง*

ดร. สุรพล สุยะพรหม

พธ.บ., MA (Politics), Ph.D. (Pol. Sc.)

หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความนำ

สังคมที่พระพุทธเจ้าทรงจัดตั้งขึ้นเป็นสังคมตัวอย่าง คือสังคมสงฆ์ โดยทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่บุคคลหลายสาขาอาชีพ ต่างเพศ ต่างผิวพรรณ มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้รับประโยชน์จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่ ในระยะแรกที่พระองค์ทรงประกาศหลักคำสอนนั้น ได้มีผู้ให้ความสนใจและเข้ามาศึกษาด้วย ซึ่งพระองค์ทรงดำเนินการรับและสั่งสอนเอง พร้อมกันนั้นก็ส่งไปประกาศพระศาสนายังเมืองน้อยใหญ่อื่นๆ เมื่อกิจการของพระศาสนาเจริญเติบโตตามลำดับ มีภิกษุจำนวนมากเกินกว่าที่จะทรงดูแลได้ทั่วถึง จึงมอบอำนาจให้พระสงฆ์ดูแลปกครองกันเอง โดยเคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งในฐานะธรรมราชา ทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูก หรืออาจารย์ปกครองศิษย์ ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐาน และทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ เป็นสามัคคีธรรม ซึ่งอาจเรียกว่า “สังฆาธิปไตย” โดยพระองค์ทรงวางระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าพระธรรมวินัย เป็นบรรทัดฐานสำหรับยึดถือร่วมกัน^๑

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของพระสงฆ์เช่นนี้แล้ว พระสงฆ์ซึ่งเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยก็จะต้องมีหน้าที่เป็นเสมือนแนวหน้าที่จะต้องทำหน้าที่ในการรักษา

*เคยพิมพ์เผยแพร่ในการสัมมนาทางวิชาการของสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๘ และในการบรรยายพิเศษที่วิทยาลัยสงฆ์เลย เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๘

พระพุทธศาสนาให้เจริญวิวัฒนาการตลอดไป ดังนั้น พระสงฆ์ควรที่จะเป็นผู้มีความรอบรู้ในเรื่องที่พระสงฆ์เองควรรู้เป็นการเฉพาะ และรู้ในสิ่งที่คนอื่นนอกวงการสงฆ์เขารู้กัน ทั้งนี้ เพราะพระสงฆ์จะต้องเป็นผู้มีความรู้ที่หลากหลาย สามารถนำไปเผยแพร่ให้แก่คนอื่นได้รู้และปฏิบัติตามได้ด้วย ในความรู้ที่หลากหลายเช่นว่านี้ หนึ่งในองค์ความรู้ นั้นได้แก่ ความรู้ทางด้านการเมืองการปกครอง เพราะแม้กระทั่งในวงการของคณะสงฆ์เองก็มีการจัดระเบียบการปกครองอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงเรื่องของความหมายของการเมืองกับการปกครองนั้น มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน เพราะการปกครองหรือการบริหารวางระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดการบำบัดทุกข์บำรุงสุขนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจคือการเมืองจึงจะดำเนินการได้สำเร็จ เพราะฉะนั้น การศึกษาเรื่องการเมืองกับการปกครองจึงหมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ใช้อำนาจและระเบียบกฎเกณฑ์การบริหารนั้นเอง^๑ และในทางวิชาการ การศึกษาการเมืองการปกครองหรือรัฐศาสตร์ถือได้ว่าเป็นการศึกษาแบบสหวิทยาการ และเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เมื่อเป็นเช่นนี้พระสงฆ์ที่น่าที่จะได้มีการศึกษาเรียนรู้การเมืองการปกครองด้วยเหตุผลต่อไปนี้

พระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย

การศึกษาที่พร้อมที่จะให้เกิดประชาธิปไตยก็ต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ คีลสมาธิ และปัญญา ครบไตรสิกขา ถ้าหากการศึกษาไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีศีลในเบื้องต้น ไม่มีสมาธิค้ำประกัน ถึงจะให้ปัญญาก็ไม่แน่นอน เพราะคนรู้ทางเลือกมากขึ้น เขาเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นอัตตาธิปไตย ทั้งๆ ที่รู้ว่าอันนี้เป็นธรรมก็ไม่เอา

^๑ ดูรายละเอียดการจัตองค์ทรงสมในสมัยพุทธกาลได้ที่ พระยพุทธนา รมณียธมโม(แก้วกัณฑ์), "การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัตองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑ - ๒.

^๒ รศ.สุขุม นवलสกุล และ รศ.วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, การเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รามคำแหง, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

เพราะเสียประโยชน์ส่วนตัว จึงไปเลือกเอาทางที่ไม่ดี ไม่ชอบ แต่มันให้ประโยชน์แก่ตน เพราะฉะนั้น การศึกษาที่ขาดศีล ขาดระเบียบวินัย ขาดสมาธิ ขาดการสร้างจิตใจที่เข้มแข็ง มันคงจึงไม่อาจจะเป็นพื้นฐานที่ดีของการสร้างประชาธิปไตยได้^๓

นี่เป็นแง่ของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ซึ่งโดยเนื้อแท้ก็คือ หลักการที่นำมาใช้ในคณะสงฆ์นั่นเอง ระบบความเป็นอยู่ของสงฆ์นั้น ถ้าเราวิเคราะห์แล้ว ก็คือหลักประชาธิปไตยที่ยึดถือธรรมาธิปไตยอย่างเคร่งครัด เบื้องต้นพระสงฆ์จะต้องมีระเบียบวินัยหรือศีล เป็นเครื่องปิดกั้นโอกาสที่จะทำความชั่วและเปิดโอกาสในการที่จะทำความดีอยู่เสมอ แล้วให้มีสมาธิ คือฝึกจิตใจให้มีสติ มีวิริยะ เข้มแข็ง มั่นคง ในการที่จะกระทำความดี และสร้างปัญญาในขั้นสูงสุดที่จะทำให้ผู้รู้ในวัตรธรรม คือตัวความจริง ตัวสิ่งที่ดีงาม เพื่อจะทำให้ถูกต้องได้อย่างสมบูรณ์ต่อไป เมื่อใดองค์ประกอบของการศึกษาแบบนี้บกพร่องไปประชาธิปไตยก็อยู่ไม่ได้จะเห็นว่าในระบบของคณะสงฆ์เองในสมัยต่อๆ มา เมื่อการศึกษาย่อหย่อนลงไป เมื่อระเบียบวินัยย่อหย่อนลงไป ก็ต้องมีการปกครองแบบอื่นเข้ามาแทน หรือมาเสริมการปกครองตามธรรมวินัย ต้องมีการตั้งหัวหน้าอะไรต่อมิอะไรแบบข้างนอก ซึ่งวิวัฒนาการมาจนกระทั่งทุกวันนี้

พระสงฆ์กับการเมือง

การเมืองในแง่ความเป็นจริงเป็นเรื่องของกลุ่มคนทุกคน เป็นระบบการบริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ว่าจะแยกอำนาจการบริหารออกเป็นก็อย่างก็ตาม พระพุทธศาสนาจะมีบทบาทหรือไม่ต้องย้อนกลับไปดูในสมัยพุทธกาล ในทางรัฐศาสตร์พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการปกครองของพระราชาไว้ดีมาก เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ แต่ในขณะเดียวกันก็ทรงแสดง

^๓ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒), หน้า ๕๒ - ๕๓.

ระบบนิติบัญญัติ ระบบรัฐสภาไว้เหมือนกัน โดยกล่าวถึงสภาที่ต้องมีสัตบุรุษ คือ ที่ประชุมของคนดี พุดเป็นธรรม ลตราคะ โทสะ โมหะ ในภาคของตุลาการก็มีหลักวินัยธรรม มีคณะบุคคลขึ้นมาทำงานด้านวินิจฉัยบรรณคดีตามหลักสัมมุขาวินัย หลักของ อธิกรณสมณะ เพราะฉะนั้น โครงสร้างของพระพุทธศาสนาจึงเป็นโครงสร้างการบริหาร อยู่แล้ว มีการแนะนำสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนที่มีฐานะตำแหน่งทางการเมืองให้เป็น นักการเมือง เป็นข้าราชการ เป็นพระราชาที่ดี เช่น ทรงแสดงแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ลักษณะการเป็นพระราชาที่ดีเป็นอย่างไร ทำให้พระองค์เป็นฐาน เป็นศูนย์กลางของ กุศลกรรมบถ เมื่อบริหารบ้านเมืองโดยพื้นฐานนี้ อาณาประชาราษฎร์ย่อมอยู่เป็นสุข อิทธิพลที่เกิดขึ้นมาเกี่ยวข้องกับการเมือง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและคล้อยตาม บ้านเมืองที่เรียกว่า “ราชานํ อหฺวตฺตติตฺ” ^๔

จากการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธเจ้ากับนักการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองร่วมสมัยจะพบว่า ศาสนากับการเมืองมีคุณูปการต่อกันและกัน การเมืองช่วยแก้ปัญหาประชาชนด้านทางกายและวัตถุ ส่วนธรรมะหรือศาสนามีส่วนช่วย แก้ปัญหาและพัฒนาทางด้านจิตใจ หากเรายอมรับว่า ชีวิตประกอบด้วยกายและจิต และต้องการให้ทั้งสองส่วนได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน ก็ไม่ควรปฏิเสธที่จะให้ศาสนา มีความสัมพันธ์กับการเมือง^๕

สิ่งที่พระสงฆ์จะต้องตระหนักเมื่อเริ่มงานนี้ คือจุดยืนที่ถูกต้องและเที่ยงธรรม พระสงฆ์ไม่ควรให้การสนับสนุนหรือต่อต้านระบบการเมือง กลุ่มการเมือง หรือนักการเมืองใดๆ ที่ตนชอบหรือเกลียด แต่ควรมีเมตตาและอุเบกขา หรือถ้าจำเป็นต้องต่อต้าน ก็ควรต้านความชั่วที่มีอยู่ในนักการเมืองและระบบการเมืองที่ไม่ดี พร้อมทั้งจะมอบธรรมะและคำแนะนำที่เหมาะสมให้แก่ระบบการเมือง กลุ่มการเมือง และนักการเมืองต่าง ๆ ในเวลาอันควร

^๔ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ สุนฺทญาณโณ), ธรรมปริไต่โดย, (กรุงเทพมหานคร : พริชชะการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๔๕.

^๕ ดร.พระมหาจรรยา สุนฺทญาณโณ, รัฐธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๙ - ๑๐.

อันตรายที่พระสงฆ์ควรระวังเมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง ก็คือ ลาม เงินทอง เกียรติยศ ชื่อเสียง เมื่อมีสิ่งเหล่านี้มากขึ้นมันจะปิดบังดวงใจให้มีติดบอด ขาดอิสรภาพ แทนที่จะได้ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์แห่งคุณธรรม ผู้นำทางวิญญาณของประชาชน และนักการเมืองทั่วไปกลับกลายเป็นเครื่องมือและบริวารของนักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มเล็กๆ วันหนึ่งๆ ฝ่าแต่กล่าวสรรเสริญเยินยอ ประจบประแจง เพื่อให้ได้ยศถาบรรดาศักดิ์เป็นเครื่องตอบแทน หากความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง และบุคลากรทางศาสนาเป็นไปในสภาพเช่นนี้ ก็เท่ากับศาสนากับการเมืองเกี่ยวก้อยไปสู่ความหายนะพร้อมๆ กันนั่นเอง

พระสงฆ์อยู่เหนือการเมืองได้จริงหรือ ปัญหานี้มีญาติติที่แย้งกันอยู่ ๒ ข้อ คือ

๑. มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง

๒. สังคมสงฆ์อยู่เหนือการเมือง

เมื่อเรามารวมกันอยู่เป็นหมู่ คณะ สังคม ประเทศชาติจำต้องมีหัวหน้ามาคุ้มครอง ป้องกันระงับคดีพิพาท และแบ่งปันทรัพยากรที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ซึ่งพัฒนา มาเป็นพระราชา หรือคณะรัฐบาล เมื่อมีฝ่ายปกครองก็ต้องมีฝ่ายถูกปกครองซึ่งรวมอยู่ในระบอบการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น จากข้อเท็จจริงนี้ พระสงฆ์ก็คงอยู่ในขอบข่ายของการเมือง มิได้อยู่เหนือการเมืองเลย*

นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ได้บอกเราว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงเทศนาสอนพระราชา และคณะรัฐบาลให้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ๑๐ จักรวรรดิวัตร ๑๒ มีเรื่องพระพุทธองค์ เสด็จไปห้ามพระประยูรญาติทั้งฝ่ายพุทธบิดา (ศากยวงศ์) และฝ่ายพุทธมารดา (โกถิยวงศ์) มิให้สังหารผลาญชีวิตกันเพราะต้องการไขน้ำจากแม่น้ำโรหิณีไปเข้านาข้าวของตน ต่างฝ่ายต่างก็บอกว่าให้น้ำข้าพเจ้าก่อน ต่างก็ไม่ยอมลดราวาศอกให้กันและกัน คล้ายเหตุการณ์พฤษภาทมิฬของไทย

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทยตอนพระพนรัตน์ (วันรัต) วัดป่าแก้วเข้าไปถวายพระพรสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ให้งดโทษประหารชีวิตแก่แม่ทัพนายกองที่ประมาทเลินเล่อ ปล่อยให้พระองค์พลัดเข้าไปอยู่ท่ามกลางวงล้อมของพม่าข้าศึก จนเป็นเหตุให้พระองค์ต้องทำชนช้างกับพระมหาอุปราชฯ เดชะบุญที่ทรงชนะได้ ไม่เช่นนั้นประเทศชาติต้องย่อยยับอับราเป็นแน่แท้ เมื่ออยุธยาใกล้แตก เรามีพระมหานาคคอยฝึกฝนคนหนุ่มเพื่อคอยรักษาพระนคร พอแตกแล้วเราก็มีเจ้าพระฝางเป็นหนึ่งในห้าก๊กที่พระเจ้าตากสินยกทัพไปปราบ เป็นต้น

เหล่านี้ล้วนแต่บอกเราว่า พระภิกษุสงฆ์ไทยในอดีตนั้นได้เกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครองทั้งโดยตรงและอ้อมมาโดยตลอด

เมื่อหันกลับมามองไปรอบๆ ประเทศเพื่อนบ้านเราที่นับถือพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ก็ล้วนแต่เข้าไปเกี่ยวข้องกับข้องกับการเมือง ดูจะมากกว่าพระสงฆ์ไทยด้วยซ้ำ ยกตัวอย่างในศรีลังกา พระสงฆ์เป็นสมาชิกพรรคการเมืองและได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพร้อมทั้งยังมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้ ในพม่าพระสงฆ์นำชาวบ้านต่อสู้กับอังกฤษและปัจจุบันกำลังต่อสู้กับอำนาจเผด็จการทหาร เป็นต้น

พระสงฆ์กับการปกครอง

แม้ในขณะสงฆ์เองพระพุทธเจ้าทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้น เมื่อพระสงฆ์ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีแล้ว ได้บรรลุโลกุตระธรรมแล้ว ท่านกลับมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้น โดยที่ความเห็นแก่ตัวจะหมดไป เราจะเห็นว่าคณะสงฆ์ในความหมายของพระพุทธศาสนาจะตั้งอยู่ได้ ก็เพราะว่าพระสงฆ์มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม บทบัญญัติในทางพระวินัยของคณะสงฆ์นั้น ถ้าเราศึกษาก็จะเห็นว่า เป็นเรื่องของคนที่จะต้องอยู่ด้วยความเข้าใจ อยู่ด้วยปัญญา อยู่ด้วยความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมทั้งนั้น ถ้าเมื่อใดสมาชิกในคณะสงฆ์ไม่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คณะสงฆ์ก็เสื่อม ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงมุ่งอย่างนี้ โลกุตระธรรมนั้นทำให้คนตัดความผูกพัน

ปี
ปร
พร
มี
ที่
ที่
น้ำ
คว

คิ
กา

ก็
ไร

ค
ณ

บ
ท

ก็
คือ

การ
ร์

อย่าง

—

กร
ณ

ยึดติดในเรื่องตัวตนให้หมดไป แล้วกระจายความรู้สึกที่ว่าอะไรเป็นประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ซึ่งจะช่วยให้มีส่วนรับผิดชอบต่อส่วนรวมให้มากขึ้น อันนี้ต้องถือว่า พระพุทธเจ้าทรงมุ่งจะให้ใช้โลกุตระธรรมเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตได้ทั่วไป มิใช่ต้องการให้ไปยึดว่า เมื่อเราจะไปโลกุตระแล้วจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับอะไรในโลกนี้ ที่จริงพระอรหันต์ตั้งแต่ชั้นโสดาบันไปจนถึงชั้นอนาคามี มีมากมายเหลือเกิน ที่เป็นคฤหัสถ์ ท่านเหล่านี้ก็ล้วนแต่บรรลุโลกุตระธรรมแล้วทั้งนั้น เมื่อบรรลุแล้วก็สามารถบำเพ็ญประโยชน์ได้มากขึ้น เพราะว่าหมดความเห็นแก่ตัวไป อันนี้เป็นเรื่องที่ควรทำความเข้าใจ^๑

เกี่ยวกับงานของคณะสงฆ์ มีผู้สรุปงานของคณะสงฆ์ในปัจจุบันว่า มี ๔ ลักษณะ คือ^๒

๑. ปกครองตนเองแล้วปกครองผู้อื่น
๒. ศึกษาด้วยตนเองแล้วให้การศึกษาแก่ผู้อื่น
๓. พัฒนาวัดและคนของตนเองแล้วช่วยพัฒนาวัดและคนทั่วไป
๔. เผยแผ่ธรรมด้วยการกระทำแล้วขยายออกเป็นคำพูดและข้อเขียนต่าง ๆ

มีพระมหาเถระรูปหนึ่งได้วิเคราะห์ออกมาว่า งานของพระสงฆ์มี ๔ คือ ศึกษารธรรม-นำปฏิบัติ-พัฒนา-ปรึกษากิจ

การปกครองของพระสงฆ์ ถ้าไม่เป็นไปเพื่อการศึกษแล้ว การปกครองนั้นก็ไร้ความหมาย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เห็นว่า เวลาที่การปกครองของคณะสงฆ์นั้นเป็นไปเพื่อใช้อำนาจ ไม่ใช่เป็นการปกครองเพื่อการศึกษ พยายามบัญญัติบทลงโทษเพื่อจะลงโทษและกำจัดคนที่ทำผิด แต่ที่จริงแล้วจุดหมายของการปกครองก็คือให้พระได้รับการศึกษา เพื่อว่าพระจะได้ปกครองตัวเองได้ ปัจจุบันการเน้นเรื่องการศึกษาได้หายไป เมื่อพระไม่มีการศึกษาแล้วก็ไม่รู้ธรรมวินัย ไม่รู้จะประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะถูกต้อง แล้วก็ไม่มีความรู้ที่จะไปสั่งสอนประชาชนด้วย เมื่อไม่รู้ความประพฤติ

^๑ ดร.พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ, รัฐธรรม, หน้า ๗๕.

^๒ พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทัศน์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗๑.

ผิดถูก จึงชักนำประชาชนในทางที่ผิด เกิดความแปรปรวนไปหมด กล่าวโดยสรุป เครื่องวัดว่าการปกครองคณะสงฆ์จะเป็นไปอย่างถูกต้องหรือไม่ อยู่ที่ว่าการปกครองนั้น เป็นเครื่องมือช่วยให้การศึกษาดำเนินเป็นไปด้วยดีหรือไม่^๙

เพราะฉะนั้น การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาจึงเป็นการปกครอง เพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุ จุดหมายแห่งการศึกษา หรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือเป็นคติได้ว่า การปกครองที่มีขึ้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น^{๑๐}

การเรียนรัฐศาสตร์ของพระสงฆ์ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์

พระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์สูงสุดที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้า มีหลักฐาน หลายแห่งที่ชี้ให้เห็นว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการ ดำรงชีพในสังคมนมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองหรือ การบริหารจัดการ ดังปรากฏในอัครคัมภีร์อรรถกถาที่ว่าด้วยการกำเนิดรัฐอธิปไตย ๓ ประการ และจักรกวัตตีสสูตรว่าด้วยพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นอาทิ

การมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วย ป้องกันความเสื่อม นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตนเองและสังคม ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ ในหลักอภิธานิยธรรม รวมทั้งหลักการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของรัฐและ มีส่วนร่วมที่ดีในการปกครอง ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้รวบรวมไว้เป็น หมวดหนึ่งในหมวดที่เรียกว่า คนกับสังคม ดังนี้^{๑๑}

^๙ ดูรายละเอียดแนวคิดนี้เพิ่มเติมได้ที่ ดร.ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, เมืองไทยในความไม่ฝันของ พระธรรมปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๖๖.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), นิตินศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๕๔.

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

ได้
ทุก
แก่
เข้า

พร
มท
สำ
แน่

เป็น
ไป
เรีย
ในร

คว
อุดร

คืน

คำ

๑. คนมีศีลธรรม
๒. สมาชิกที่ดีของสังคม
๓. สมาชิกที่ดีของชุมชน
๔. สมาชิกที่ดีของรัฐ
๕. ผู้นำหรือผู้ปกครองรัฐ

การที่มหาวิทยาลัยสงฆ์คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สำหรับนิสิตชั้นปริญญาตรีทุกคณะ ทุกสาขาวิชาเอก เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งใหญ่นั้น ได้จัดให้มีหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ เข้ามาด้วย ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลหลัก ๒ ประการ

ประการแรกก็คือ ปณิธานของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ที่ยึดตามที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้ขึ้น เพื่อเป็นสถาบันศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ซึ่งเมื่อได้มาพิจารณาหารือกันโดยละเอียดแล้ว แนวนอนที่สุดสิ่งที่มีมหาวิทยาลัยต้องคำนึงก็คือ การจัดการศึกษาเรียนรู้พระไตรปิฎก เป็นหลักสูตรที่มีความชัดเจนอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว แต่คำว่าวิชาชั้นสูงนั้นก็มีผู้รู้ได้ตีความไปต่างๆ นานา แต่แล้วก็เห็นพ้องต้องกันว่า เมื่อเรียนพระไตรปิฎกแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องเรียนวิชาการระดับอุดมศึกษาควบคู่กันไปด้วย ดังนั้น ศาสตราจารย์ต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนพระไตรปิฎก ก็น่าจะให้เรียนควบคู่กันไปด้วย โดยนัยนี้วิชารัฐศาสตร์จึงเป็นวิชาแขนงหนึ่งที่ได้จัดให้การเรียนในระดับอุดมศึกษา

ประการต่อมาก็คือ มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้า วิจัย และแสวงหาความรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนาและประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง สังคม ประเทศชาติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาต่อไป

เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการที่ว่า เรียน วิชาการทางพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับศาสตร์ต่างๆ นั้น เป็นไปอย่างมีตัวตนหรือเป็น รูปธรรม จึงได้มีแนวคิดในการร่างหลักสูตรหรือสนองเจตนารมณ์นี้ด้วยการร่างหลักสูตรการเรียนวิชาการทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับศาสตร์ต่างๆ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทั้งนี้ได้วางหลักเกณฑ์เป็นการเบื้องต้นไว้ว่า ผู้ที่จะศึกษาสาขาวิชาเหล่านี้จะต้อง เรียนวิชาการทางพระพุทธศาสตร์ไม่น้อยกว่า ๔๐ หน่วยกิตของจำนวนหน่วยกิตทั้งสิ้น ๑๔๐ หน่วยกิต ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เรียนจบทางด้านนี้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการทาง พระพุทธศาสนาไม่น้อยทีเดียว

อย่างไรก็ตาม ในการจัดหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิชาการเมืองการปกครอง วิชาเอกบริหารรัฐกิจ และวิชาเอกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยได้วางวัตถุประสงค์ไว้สำหรับหลักสูตรนี้เป็นการเฉพาะ นั่นก็คือ

๑. เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการปกครองและการบริหาร ตามหลักพุทธธรรมและทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่

๒. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถใช้ความรู้ในการปกครองและการบริหารได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อผลิตบัณฑิตให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม

หากจะถามว่า หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์นี้ มีความเหมือนกัน หรือแตกต่างจากหลักสูตรสาขาวิชาวิชารัฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยทั่วไปจัดสอนใน เมืองไทยหรือไม่ ก็คงตอบได้เลยทันทีว่า มีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ส่วนที่เหมือนกันนั่นก็คือ ปัจจุบันการจัดการศึกษาสาขาวิชาวิชารัฐศาสตร์ของ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นไปตามหลักสูตรพุทธศาสนศาสตรบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนดประกาศใช้แก่มหาวิทยาลัยทั้งหลาย ดังที่จะแยกแยะออกเป็นหมวดวิชาได้ดังนี้

๑.หมวดวิชาศึกษาทั่วไป (อดีตเรียกว่า หมวดวิชาพื้นฐาน) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาไว้ไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต ซึ่ง มจร. ก็จัดให้ศึกษา ๓๐ หน่วยกิตตามเกณฑ์เท่าๆ กันหรือเหมือนกับมหาวิทยาลัยแห่งอื่น

๒.หมวดวิชาเฉพาะ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตั้งเกณฑ์ไว้ไม่น้อยกว่า ๘๔ หน่วยกิต แต่ละมหาวิทยาลัยจัดโครงสร้างวิชาเฉพาะนี้ ไม่เหมือนกันสักแห่ง เฉพาะที่ มจร. จัดวิชาเฉพาะตามโครงสร้าง สกอ.ไว้ จำนวน ๑๐๔ หน่วยกิต แยกเป็นดังนี้

ก. วิชาแกนพระพุทธศาสนา (ล้วน ๆ)	๓๐ หน่วยกิต
ข. วิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์ด้านรัฐศาสตร์	๑๐ หน่วยกิต
ค. วิชาเฉพาะด้านรัฐศาสตร์	๖๔ หน่วยกิต
๓. หมวดวิชาเลือกเสรี ๖ หน่วยกิต	

รวมหน่วยกิตทั้งสิ้นจำนวน ๑๔๐ หน่วยกิต ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนดทุกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาระดับปริญญาตรีที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กำหนดประกาศใช้ล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ นี้เอง^{๑๒}

ส่วนที่นับได้ว่า มีความแตกต่างเป็นอย่างยิ่งจากหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ในประเทศไทย นั่นก็คือ

^{๑๒} ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยมีผลในการประกาศใช้ ตั้งแต่วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นไป

๑. เนื่องจากความเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ที่เน้นความเป็นมหาวิทยาลัยทางด้านพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาแกนรวม ๔๐ หน่วยกิต ซึ่งแยกเป็นวิชาการทางพระพุทธศาสนาแล้วๆ จำนวน ๓๐ หน่วยกิต และวิชาแกนพระพุทธศาสนาประยุกต์ทางด้านรัฐศาสตร์อีก ๑๐ หน่วยกิต ประกอบด้วยวิชาเหล่านี้คือ^{๑๓}

- ๑) พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง
- ๒) ทฤษฎีรัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก
- ๓) สัมมนาการบริหารการคณะสงฆ์
- ๔) รัฐศาสตร์ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๕) พุทธธรรมกับการบริหาร

๒. รายวิชาที่ศึกษามีจำนวนมีใช้น้อยที่มุ่งให้ผู้ศึกษาสำเร็จออกไปสนองงานคณะสงฆ์เป็นการเฉพาะ โดยจัดให้มีการเรียนที่ไม่มีในสถาบันอื่น เช่น

- ๑) การบริหารทรัพย์สินของพระศาสนา
- ๒) การบริหารงานคณะสงฆ์
- ๓) ศาสนากับการเมือง
- ๔) จิตวิทยาชาวพุทธ

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยได้อนุมัติประกาศใช้หลักสูตรพระพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ^{๑๔} ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ เป็นการนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับศาสตร์ทางด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่โดยสามารถพิจารณาจากรายวิชา ดังตัวอย่างคือ

^{๑๓}ดูรายละเอียดของหลักสูตรดังกล่าวนี้ได้ที่ ดร.สุรพล สุธะพรหม, "รัฐศาสตร์เชิงพุทธ" ในสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖๑ - ๒๖๒.

^{๑๔} สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้ประกาศใช้หลักสูตรนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ เป็นต้นไป โดยวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโอสถ นครปฐม ร่วมกับภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ เปิดสอนแล้วเป็นครั้งแรกที่วัดพิชยญาติการาม เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร โดยจัดเป็นหลักสูตรสำหรับ พระสังฆาธิการ อย่างแท้จริง

ควร
โดย
การ
ซึ่งจะ
หลัก
ซึ่งเป็
รัฐศ
มหา
ภาวะ
ทฤษฎี
และ
บริหาร

- ๑) วิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชีวิต
- ๒) วิชาการจัดทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ
- ๓) พุทธวิธีการบริหารงาน
- ๔) การจัดการทรัพย์สินของพระศาสนา
- ๕) การประชาสัมพันธ์เชิงพุทธ
- ๖) กฎหมายสำหรับพระสงฆ์
- ๗) พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ
- ๘) การศึกษาสงเคราะห์แนวพุทธ
- ๙) การสังคมสงเคราะห์แนวพุทธ
- ๑๐) สัมมนาการจัดการกิจการคณะสงฆ์

มีเรื่องที่น่าทึ่งวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมีความเห็นตรงกัน นั่นก็คือ ควรจัดให้มีการสร้างหลักสูตรพุทธศาสนาด้านจิตทางด้านรัฐศาสตร์เชิงพุทธอย่างแท้จริง โดยเพิ่มเนื้อหาวิชาที่น่าเอาหลักวิชาการพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับหลักการเมือง การปกครองและการบริหารจัดการมาเป็นเนื้อหาวิชาของหลักสูตรนี้ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะเป็นการสร้างสมดุลในการเรียนรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ที่ไม่เป็นทฤษฎีหรือ หลักการทางด้านตะวันตกมากเกินไปดังที่จัดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องขบคิดพิจารณากันในโอกาสต่อไปอีก

ดังนั้น จึงเป็นที่พิสูจน์และเชื่อแน่ว่า บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร รัฐศาสตร์เชิงพุทธแนวนี้ ย่อมตอบสนองต่อเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตของ มหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี เพราะหลักสูตรรัฐศาสตร์เชิงพุทธ ย่อมทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักการปกครองและการบริหารจัดการตามหลักพุทธธรรม และ ทฤษฎีรัฐศาสตร์สมัยใหม่ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญยิ่งก็คือ ในสถานะของพระสงฆ์ที่จะนำความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในการ บริหารงานคณะสงฆ์และเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหา

และพัฒนาสังคม เพราะเป็นที่ยอมรับกันในสังคมโดยทั่วไปว่านักปกครองหรือนักบริหารที่สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ ย่อมเป็นผู้รู้จักเดินสายกลางในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความสุขุมรอบคอบ เพราะรัฐศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการส่งเสริมให้ผู้ใช้ความรู้ได้ใช้ทั้งศาสตร์คือ องค์ความรู้ไปพร้อมๆ กับการมีศิลปะ (มีศาสตร์และศิลป์) ในการบริหารจัดการที่ไปด้วยกัน กล่าวคือ เมื่อมีความรู้แล้วก็รู้จักใช้ความรู้อย่างมีศิลป์ ก็จะทำให้ชีวิตและงานรัดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่ได้วางไว้นั่นเอง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ก็คงจะเป็นคำตอบไปในตัวได้ว่า พระสงฆ์มีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องศึกษาการเมืองการปกครอง อีกทั้งการศึกษากับการลงไปเลือกกัลลกับการเมืองนั้นเป็นคนละเรื่องกัน และแน่นอนที่สุดหากพระสงฆ์ในยุคสมัยนี้ไม่ได้เรียนรู้การเมืองการปกครองแล้ว อาจเป็นเหตุทำให้ถูกครอบงำ ทางการเมืองได้โดยง่ายก็เป็นได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดน่าจะเป็นว่า เมื่อพระสงฆ์เรียนการเมืองการปกครองแล้วจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมได้อย่างไรเท่านั้นเอง

ค
ติ
ษ
ณ
พ
ใน
ซึ่ง
พิ
ปร
กา
สื่อ
ขอ
ใน
วิถี
เดีย
พร
คน
"ค"
—
หลัก